فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال دهم، شماره اول (پیاپی ۳۵)، بهار ۱۴۰۰
شاپای چاپی ۲۱۳۱-۲۳۲۲ شاپای الکترونیکی ۴۷۶X- ۲۵۸۸
http://serd.khu.ac.ir
صفحات ۶۸-۴۳

تحلیل فضایی اشتغال‌زایی و فعالیت اعتبارات کارآفرینی روستایی در استان خراسان رضوی

علی‌اکبر عنابستانی*استاد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.
علیرضا معینی؛ پژوهشگر پژوهشکده گردشگری جهاد دانشگاهی و دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.
امین فعال‌جلالی؛ دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.

دریافت مقاله: ۱۳۹۸/۱۱/۱۸ پذیرش نهایی: ۱۳۹۹/۰۵/۱۱

چکیده

یکی از عوامل مهم برای توسعه کارآفرینی در نواحی روستایی دسترسی و توزیع مناسب اعتبارات کارآفرینی در میان روستاییان است. در همین راستا توزیع مناسب فعالیت اعتبارت کارآفرینی می‌تواند نقش بسزایی در اثربخشی این اعتبارات در زندگی روستاییان داشته باشد. هدف اصلی این پژوهش تحلیل فضایی اعتبارات کارآفرینی روستایی در استان خراسان رضوی می‌باشد. روش انجام مطالعات در این پژوهش از نوع مطالعات کاربردی بوده که مبتنی بر روش توصیفی و تحلیلی می‌باشد. که اطلاعات تسهیلات پرداختی از طریق اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان خراسان رضوی که در ۱۳ زمینه فعالیت در سال۱۳۹۸در سامانه کار ثبت نام کرده‌اند بدست آماده است. و بر اساس مدل ماباک میزان وام دریافتی به روستاییان استان خراسان رضوی رتبه‌بندی شد. بر اساس نتایج این پژوهش و تحلیل‌های انجام شده در مدل ماباک، بیش‌ترین میزان دریافت وام و تسهیلات اشغال‌زایی پس از شهرستان مشهد به شهرستان تربت‌جام اختصاص یافت و کمترین آن به شهرستان داورزن با ۶۵۵ میلیون تومان اختصاص داشته است. بر این اساس می‌توان بیان نمود که شهرستان مشهد با توجه به این‌که به عنوان مرکز استان است و نواحی روستایی آن به لحاظ دسترسی به موقعیت کلانشهر مشهد، امکان انجام فعالیت بیش‌تری دارند، لذا بیش‌ترین مقدار وام و اعتبارات دریافتی را به خود اختصاص داده است. این امر بیانگر آن است که از نظر مقادیر اختصاص یافته در وام ها و اعتبارات پرداختی در بین شهرستان‌های استان نابرابری وجود دارد.

واژگان کلیدی: اشتغال‌زایی روستایی، تسهیلات اشتغال‌زایی، کارآفرینی روستایی، خراسان رضوی.

*anabestani@um.ac.ir

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.23222131.1400.10.35.2.0]

۱) مقدمه

برنامه‌های توسعه اشتغال‌زایی از جمله برنامه‌هایی است که از سیاست‌های مختلف رشد و توسعه کشور متأثر می‌گردد که توسعه مناطق را به دنبال دارد. در این میان عدم توزیع فضایی یکپارچه تسهیلات اشتغال‌زایی در عرصه‌های مختلف جغرافیایی سبب افزایش نابرابری‌ها در سطح مناطق می‌گردد (جوانشیری و شایان، ۱۳۹۵: ۲). اهمیت اشتغال تا جایی است که از اواسط قرن بیستم، مهاجرت دائمی از مناطق روستایی به نقاط شهری، در بیشتر کشورهای در حال توسعه به عنوان شیوه غالب این مناطق برای ادامه زندگی بوده که عمدتا به دلیل نبود تنوع شغلی در اقتصاد روستایی و نابرابری در توزیع فرصت‌های شغلی بوده است (تقدیسی، وهمکاران، ۱۳۹۳: ۱۸۸). در سال‌های اخیر علیرغم توسعه سیستم‌های حمل‌ونقل و شکل‌گیری نوع جدیدی از تحرکات مکانی میان نواحی و فضاهای جغرافیایی که در آن جابه‌جایی دائم به محل کار با رفت و آمدهای موقت به شکل روزانه و یا هفتگی جایگزین گردیده، اما همچنان در بسیاری از نواحی به خصوص سکونتگاه‌های روستایی به دلیل عدم برخورداری از فرصت-های شغلی مناسب و همچنین فقدان دسترسی آسان به محل اشتغال، بخش عمده‌ای از نیروی کار آن‌ها مجبور به تغییر دائمی محل سکونت و یا مهاجرت‌های فصلی شده‌اند که این پدیده در بسیاری از کشورهای در حال توسعه مسائل و مشکلات زیادی را به ارمغان آورده است (Chandrasekhar, Das, & Sharma, 2015).

در واقع علیرغم این‌که پراکندگی فعالیت‌های شغلی و اعتبارات در کشورهای مختلف دارای سلسله مراتب گوناگون است؛ اما در کشورهای در حال توسعه و به خصوص نواحی روستایی توزیع فرصت‌های شغلی و تامین اعتبارات از توزیع و برابری یکسان تبعیت نمی‌کند و توزیع و پراکندگی تسهیلات اشتغال-زایی با توجه به کمبود منابع، از عوامل مختلفی چون شرایط اقتصادی، اجتماعی و اقلیمی مناطق اثرپذیر است (بدری، ۱۳۹۱: ۷). به عبارت دیگر، به علت امکانات بالقوه منطقه‌ای، روند اشتغال‌زایی و تخصیص اعتبارات ممکن است در بخش‌های مختلف صنعتی، کشاورزی و خدمات با یکدیگر متجانس نباشد (ترحمی،۱۳۸۶: ۶۵-۶۶). این امر بیانگر این مطلب است که اگر چه توجه به سیاست‌های کلان در امر سرمایه‌گذاری و توسعه اقتصادی منطقه‌ای به عنوان یک اصل کلی پذیرفته شده است و عدم توجه به این نکته به معنای نادیده گرفتن استعدادها، توانایی‌ها و مزیت‌های نسبی هر منطقه در زمینه فعالیت‌های اقتصادی و نابرابری در توزیع اشتغال‌زایی باعث گردیده که سرمایه‌گذاری‌ها متناسب با امکانات و ظرفیت-های بالقوه مناطق صورت نگیرد و با وجود اجرای ای متعدد، همچنان روند نابرابری و محرومیت از فعالیت‌های اقتصادی در بین مناطق تداوم یابد (فرجی سبکبار، و همکاران ، ۱۳۹۳: ۲). طی دهه‌های اخیر افزایش مشکلات جوامع روستایی، توجه به نابسامانی در توزیع اعتبارات و تسهیلات به دلیل رشد انفجار آمیز جمعیت شهرهای کشور و جذب منابع و خدمات به این مناطق، ضرورت ساماندهی و آمایش فضایی اعتبارات اشتغال‌زایی در سطح منطقه‌ای را بیش از گذشته ضروری ساخته است (پوراحمد، ۱۳۸۰: ۱۶۹).

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.23222131.1400.10.35.2.0]

عدم توجه به توزیع فضایی متعادل تسهیلات و اعتبارات اشتغال‌زایی و نحوۀ پراکنش آنها در پهنۀ سرزمین از یک سو و جذب اعتبارات در مناطق خاص از جمله شهرها از سوی دیگر به گسیختگی و عدم انسجام در ساختار فضایی منجر خواهد شد (Bothe, Hansen, & Winther, 2018, 24). در چنین شرایطی بسیاری از سیاست‌های موجه در توسعه در سطوح ملی و منطقه‌ای کارآمدی خود را از دست داده و نتایج مورد انتظار را به همراه نخواهد داشت (حاجی پور و زبردست، ۱۳۸۴: ۵). تمرکز زیرساخت-های اقتصادی و سرمایه‌گذاری در زمینه اشتغال‌زایی و توزیع آن در مکان‌های خاص موجب می‌شود که در بلندمدت، نابرابری‌های فضایی چشمگیر میان مناطق پدید آید. این امر بر جریان تولید در مناطق پیشرفته و عقب‌مانده اثر تعیین کننده‌ای گذاشته و موجب رخداد رقابت‌های شدید ناحیه‌ای و جابجایی سرمایه و نیروی کار می‌شود و در نتیجه، مناطقی توسعه می‌یابند و مناطقی دیگر از توسعه باز می‌مانند (یاسوری، ۱۳۸۴: ۱۳۸).

شناخت توزیع فضایی اعتبارات اشتغال‌زایی در نواحی روستایی کشور و از طرف دیگر برنامه‌ریزی آینده بر اساس آن، راهی است برای توسعه اقتصادی روستاها که نتیجه آن شکوفایی اقتصاد کشور خواهد بود. ز آنجا که فعالیت‌های اقتصادی، به طور خاص و اعتبارات و امکانات جهت توسعه اشتغال به طور عام، از لحاظ توزیع فضایی از درجه تمرکز یکسانی برخوردار نمی‌باشد، بنابراین، هر منطقه متناسب با ویژگی-های خاص خود نیازمند برنامه‌های ویژه جهت توسعه فعالیت‌های اشتغال‌زایی است (فرجی سبک‌بار، و همکاران، : ۳). همانطور که بیان گردید، امروزه نقش اشتغال در پویایی زندگی جوامع روستایی بر کسی پوشیده نیست، به طوری که می‌توان گفت بسیاری از مسائل و مشکلات جوامع روستایی ریشه در ساختار بیمارگونه اشتغال آن‌ها دارد. از طرف دیگر توسعه نیافتگی مناطق و توزیع فضایی نابرابر اعتبارات اشتغال-زایی، دو مقوله کاملا مرتبط و به هم وابسته‌اند (طالشی و حکیم دوست، ۱۳۹۷: ۴۷۴).

فرصت‌های نابرابر اشتغال‌زایی در مناطق مختلف، زمینه‌ساز نابرابری در سایر زمینه‌های توسعه می-گردد و نابرابری در سطح توسعه در میان مناطق، عدم تعادل و توازن در ایجاد فرصت‌های شغلی را رقم می‌زند، بنابراین، برخی مناطق توسعه‌یافته‌تر می‌شوند و مناطقی از توسعه‌یافتگی باز می‌مانند و این امر به هم خوردن تعادل در نظام فضایی کشور را در دراز مدت در پی دارد (Giuliano, Redfearn, Agarwal, Li , & Zhuang, 2007. 2940)

بنابراین، شناخت وضعیت توزیع فضایی اعتبارات اشتغال‌زایی روستایی در بین مناطق مختلف برای برنامه‌ریزی و دخالت آگاهانه در این زمینه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در واقع بررسی فرایند توزیع فضایی تخصیص اعتبارات اشتغال‌زایی منجر به شناسایی نواحی با عملکرد ضعیف به لحاظ برخورداری از اعتبارات اشتغال‌زایی می‌گردد که این امر به معنای آن است که برای توزیع مجدد منابع سرمایه‌ای، لازم است سهم بیشتری از پرداخت‌های عمومی به این نواحی صورت پذیرد و تغییراتی در توزیع فضایی فعالیت‌های تخصیص اعتبارات در جهت توسعه اشتغال این مناطق صورت پذیرد تا مزایای نسبی این مناطق افزایش یافته و سرمایه‌گذاران رغبت بیشتری برای سرمایه‌گذاری در آن داشته باشد (مسیبی و همکاران، ۱۳۹۳: ۲۰۰). در همین راستا هدف تحقیق، تعیین وضعیت توزیع فضایی اعتبارات و روند اشتغال‌زایی بخش‌ها و گروه‌های عمده فعالیت‌های اقتصادی و پراکنش فضایی آن در نواحی روستایی

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1400.10.35.2.0]

استان خراسان رضوی است. با توجه به مطالب گفته شده برای ایجاد تعادل نسبی میان همه مناطق مختلف استان، شناخت مناطق برخوردار و غیر برخوردار بر اساس توزیع اعتبارات مرتبط با اشتغال‌زایی به عنوان هدف اصلی تحقیق به شمار می‌رود. استان خراسان رضوی به زعم صنعتی بودن و وجود زمینه‌های اشتغال، معضلات و ناهنجاری‌های زیادی از نظر توزیع عادلانه امکانات دارد. عوامل مداخله‌گر در توزیع فضایی نابرابر تسهیلات و امکانات توسعه اشتغال‌زایی؛ موجب افزایش جریان مهاجرت، نامتعادل بودن امکانات اقتصادی، نابرابری‌های مکانی و رفاهی و افزایش فاصله توسعه بین مناطق روستایی شده است. شناخت نحوه توزیع فضایی اشتغال‌زایی و توزیع اعتبارات در فراهم سازی زمینه عدالت فضایی در توزیع شاخص‌های مذکور بسیار اهمیت دارد. لذا سوال اصلی این تحقیق بررسی روند توزیع فضایی اعتبارات کارآفرینی روستایی در سطح مناطق روستایی شهرستان‌های استان خراسان رضوی در ۱۳ زمینه شغلی است؟

۲) مبانی نظری

بحث اشتغال و پیدا کردن شغل مناسب برای جوانان، یکی از چالش‌های اصلی هر حکومت در جهان امروز محسوب می‌شود. همچنین، ایجاد اشتغال به عنوان یکی از مهم‌ترین راهکارهای پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی ناشی از بیکاری و سایر آسیب‌ها، همواره مورد تاکید صاحب‌نظران اجتماعی در رشد و توسعه جامعه تاثیر شایانی دارد. موضوع اشتغال تنها یک بحث اقتصادی یا مربوط به یک کشور خاص نیست. به طورکلی تمام جوامع با معضل بیکاری به نوعی دست به گریبان هستند و ابعاد این معضل، بخش‌های اقتصادی، اجتماعی و حتی سیاسی را نیز متاثر ساخته است (کاووسی، ۱۳۹۷: ۴۳). اشتغال یکی از مهم‌ترین چالش‌های کشورها در هزاره سوم است. رشد جمعیت و افزایش نیروهای کاری در مقابل آن منجر به محدود شدن فرصت‌های شغلی در جامعه و افزایش بیکاری شده است این پدیده با ایجاد تحول در جامعه می‌تواند فرصت‌های شغلی جدیدی را ایجاد کند (فراهانی، ۱۳۹۷: ۳۴). با توجه به بحران اشتغال در جهان، امروزه کشورها مختلف راهبردهای گوناگونی را برای توسعه اشتغال به کارمی‌گیرند. ایجاد و توسعه کسب‌وکارهای کوچک (Ses) یکی از این راهبردهاست که در سال‌های اخیر مورد توجه دولت‌مردان کشورهای مختلف قرار گرفته است (Sismon & Goldmark, 2009).

یکی از مهم‌ترین اهداف توسعه (چه در شهرها و چه در روستاها) ایجاد اشتغال و رفاه است، و مهم-ترین ساز و کار و ابزار آن کارآفرینی است. کارآفرینی باعث کاهش بیکاری و افزایش بهره‌وری افراد و منابع، و بالتبع افزایش درآمد مردم جامعه می‌گردد (رضوانی و نجارزاده، ۱۳۸۷: ۱۶۴-۱۶۵). با توجه به این‌که کارآفرینی یک منبع مهم برای توسعه اقتصادی، نوآوری و رشد است، مطالعه عواملی که در ایجاد کسب وکارها و شرکت‌های جدید تأثیرگذار هستند به عنوان یک مسئله مهم در دستور کار اقتصاددانان، پژوهشگران و سیاستمداران در بسیاری از کشورها قرار گرفته است (Esteban-Lloret Rubio-Bañón &, 2016). کارآفرینی به عنوان فرایندی پویا برای ایجاد ارزش افزوده، دنیای اقتصاد و صنعت را متحول ساخته است. این پدیده فنی و اقتصادی به دلیل سوق جامعه به سمت تغییرات تکنیکی و مبتکرانه و

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1400.10.35.2.0]

تبدیل دانش جدید به خدمات و محصولات جدید، گسترش خلاقیت، ایجاد محیط رقابتی، رشد اقتصادی و ایجاد فعالیت‌های اشتغال‌زا حائز اهمیت بسیار است (ایمانی و همکاران، ۱۳۹۷: ۲۹۱). کارآفرینی فرایند خلق چیز نوپا و با ارزش، با صرف وقت و تلاش بسیار و پذیرش ریسک‌های مالی، روحی و اجتماعی باعث بدست آوردن منافع مالی، رضایت شخصی و استقلال می‌شود به عبارت دیگر به عنوان یکی وسیله نقلیه برای نوآوری و تغییر نیروی اصلی توسعه اقتصادی و تولید رشد در نظر گرفته شده است (ورکیانی پور و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۵۰).کارآفرینی همچنین به توانایی افراد و بنگاه‌ها جهت ایجاد سرمایه‌گذاری در فضاهای مختلف اقتصادی اشاره دارد (Dubois, 2016, 11). کارآفرینی فعالیتی است به هدف شروع، سازمان‌دهی و به‌روزرسانی عملیات کسب‌وکار، ایجاد بازارهای جدید و کسب سود که با تمام جنبه‌های رفتار و اعمال انسانی، توسعه‌ی خلاقیت، تحریک ایده‌ها و غنی سازی نیازهای انسانی مرتبط است (Stev, 2016,254-261).

امروزه کارآفرینی در بسیاری از کشورها به عنوان ابزاری کلیدی جهت رشد و توسعه محسوب می‌شود و به ویژه توجه به کارآفرینی روستایی می‌تواند نقش مهمی در کاهش نابرابری‌های فضایی بین مرکز و پیرامون ایفا کنند (Meili, & Mayer۲۰۱۶, ۵). در نواحی روستایی کارآفرینی می‌تواند فرصت‌های جدیدی را برای روستاییان فراهم کند تا درآمد و سرمایه خود را افزایش دهند (ابراهیمی و همکاران،۱۳۹۳: ۲۵)

در این راستا کارآفرینی به عنوان ارزش افزوده‌ای تعریف می‌شود که مربوط به طبقه اجتماعی و فضایی روستایی است(Korsgaard, Müller, & Tanvig, 2015) . به عبارتی، کارآفرینی روستایی که به منزلهٔ بکارگیری نوآورانه منابع و امکانات روستا در راستای حصول فرصت‌های کسب‌وکار است، علاوه بر ایجاد اشتغال برای قشر عظیم روستاییان گامی در راستای توسعهٔ روستایی محسوب می‌شود. در این دیدگاه برخلاف سایر رهیافت‌هایی که توسعه روستایی را بر ورود سرمایه انسانی و مالی از خارج روستا پایه‌گذاری می‌نمایند، تأکید بر انگیزش استعدادهای کارآفرینانه محلی و رشد مؤسسات بومی است (رکن‌الدین افتخاری و سجاسی قیداری،۱۳۹۲: ۲۰).

امروزه بیشتر روستاییان در کشورهای در حال توسعه از دسترسی به منابع مالی محروم بوده و عدم دسترسی کارآفرینان به منابع مالی در این کشورها از سویی باعث گرفتار شدن مردم این مناطق در دور تسلسل فقر و از سوی دیگر باعث کاهش و محدودیت در شکل‌گیری کسب‌وکارهای جدید جهت افزایش رشد اقتصادی می‌شود. همچنین در حال حاضر با توجه به چالش‌های موجود در روستاهای کشورمان مانند بیکاری، نرخ بهره‌وری پایین، مهاجرت‌های بی‌رویه و بالابودن میزان فقر به نظر می‌رسد توسعه و گسترش پرداخت منابع مالی از جمله اعتبارات خرد راهی است که می‌تواند از طریق افزایش قابلیت کارآفرینی مردم روستایی منجر به ایجاد توسعه این مناطق شود (محمدی یگانه و همکاران, ۱۳۸۹: ۴۵). در آغاز هزاره سوم، یکی از رویکردهای مهم برای رفع فقر و توانمندسازی اقتصادی روستاییان، اعتبارات خرد است (قدیری معصوم و احمدی، ۱۳۹۴: ۷۶۰). نظام اعتبارات خرد یکی از راه‌کارهای مطرح شده در

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1400.10.35.2.0]

چند دهه اخیر به منظور تسریع فرایند سرمایه‌گذاری و تقویت بنیاد مالی و پس‌انداز در مناطق روستایی و نهایتاً جوامع روستایی و فقرزدایی از طریق ارتقاء بهره‌وری بوده است (مافی، ۱۳۸۶).

اعتبارات خرد برای تامین مالی به کسانی است که به طور معمول نمی‌توانند از خدمات نهادهای رسمی متداول استفاده کنند و هدف اصلی آن گردآوری ظرفیت‌ها و توانایی‌ها برای تولید ثروت در میان کارآفرینان فقیر و تامین منابع پایدار امرارمعاش برای ساکنان روستایی است (Fasoranti, 2010, 3). اعتبارات خرد از مباحث عمده در اقتصاد نئولیبرال است که پس از تغییراتی در نظریه‌های اقتصادی و دیدگاه‌های توسعه به مثابه محرک اقتصادی برای کشورهای در حال توسعه و کشورهای گرفتار مشکلات تورم و بیکاری فزاینده و توزیع ناعادلانه ثروت و درآمد، کلید حل معما به شمار می‌رود (طالب و نجفی اصل، ۱۳۸۶: ۴). این اعتبارات با برخورداری از ویژگی‌های گروهی بودن، قابلیت انعطاف، مردمی بودن و تکیه بر عدالت اجتماعی، پایداری، سودآوری، ایجاد امنیت و فقر ستیزی به عنوان یکی از راهبردهای قدرتمند توانمندسازی جوامع محلی در چارچوب پارادایم جدید (توسعه پایدار روستایی) است (عزیزپور و خداکرمی، ۱۳۹۴: ۵۹).

اندرسون و لاکر*اعتبارات خرد را راهبردی در توسعه اقتصادی با هدف دسترسی مردم کم درآمد به منابع اعتباری می‌دانند که منجر به بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی آن‌ها می‌شود. این راهکار، که به موقعیت‌های چشمگیری در کشورهای در حال توسعه نائل آمده است، سبب شد تا سازمان ملل متحد سال ۲۰۰۵را به عنوان سال اعتبارات خرد نامگذاری کند (Sanyang & Chi Huang, 2008). اعتبارات خرد بر اساس میزان دریافت، نحوه استفاده و شرایط پرداخت اعتبار به اشکال متفاوت تعریف می‌شود. بر اساس میزان دریافت، اعتبارات خرد عبارت است از اعتباراتی که از نظر مبلغ اندک می‌باشد و در برخی موارد، به وام‌های کوچک چند دلاری و حتی به وام‌های چند هزار دلاری اعتبارات خرد گفته می‌شود که برای کاهش فقر و راه‌اندازی کسب‌وکارهای کوچک به کار می‌رود. از نظر شرایط پرداخت، اعتبارات خرد اعتباراتی است که دسترسی بدان آسان بوده و شرایط قابل انعطاف داشته باشد و قراردادهای متناسب با شرایط محلی تنظیم شود. بانک جهانی هدف از اعطای اعتبارات خرد به روستاییان را کاهش فقر، ایجاد اشتغال، افزایش درآمد، پایداری زیست محیطی و ایجاد زمینه رفاه روستاییان بیان می‌کند (Diagne, Zeller, & Sharma, 2000)

در ایران، اعتبارات خرد روستایی به طور رسمی به چند شکل زیر صورت می‌گیرد: الف) اعتبارات خرد چند منظوره با تاکید بر خود اشتغالی (منابع اعتباری تعاونی‌های روستایی، کمیته امداد امام و سازمان بهزیستی، زنان سرپرست خانوار، قالیبافی روستایی و اداره کار)؛ و ۲) اعتبارات خرد کشاورزی (وام سلف کشاورزی، وام خرید ماشین‌آلات و تجهیزات کشاورزی، وام حفر، تامین برق و راه‌اندازی چاه‌های عمیق و اجرای سیستم‌های آبیاری تحت فشار). (محمدی یگانه، ۱۳۹۲: ۴۹)

*. Anderson And Loucker

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.23222131.1400.10.35.2.0]

در زمینه مباحث کارآفرینی و اعتبارات خرد در سطح روستاهای کشور ما تحقیقات متعددی صورت پذیرفته است ولی کمتر به بحث تحلیل فضایی این اعتبارات در سطح روستاهای کشور پرداخته شده است

نتایج مطالعه رضوانی و همکاران(۱۳۸۷) نشان داد که پایین بودن میزان آشنایی روستاییان با زمینه-های اولیه کارآفرینی با شرایط خاص محیط‌های روستایی از جمله انزوای جغرافیایی، محدودیت فرصت‌ها و خدمات ضروری زیربنایی و ارتباطی مؤثر است. همچنین نتایج گویای این است که آماده‌سازی محیط اجتماعی و اقتصادی نواحی روستایی از جمله تأمین و افزایش دسترسی روستاییان به خدمات مختلف مانند امکانات رسانه‌ای و ارتباطی جدید می‌تواند در بروز کارآفرینی بسیار مهم باشد.

فرجی سبکار و همکاران(۱۳۹۰) در مطالعه خود با عنوان اولویت‌بندی توسعه کارآفرینی مناطق روستایی نشان دادند روستاهای مورد مطالعه به لحاظ ظرفیت‌های توسعه کارآفرینی باهم تفاوت دارند. همچنین نتایج نشان داد که کارآفرینی روستایی راهکاری جدید در نظریه‌های توسعه برای توانمندسازی و ظرفیت سازی در مناطق روستایی با هدف کاهش شکاف بین شهر و روستا، ایجاد برابری اقتصادی، اجتماعی، محیطی و نهادی است. نتایج پژوهش جمینی و همکاران(۱۳۹۴) نشان داد هفت عامل اقتصادی، محیطی، فردی- مدیریتی، اجتماعی- فرهنگی، زیرساختی، آموزشی- ترویجی و فنی از مهمترین تعیین کننده‌های توسعه‌ی کارآفرینی در محدوده مورد مطالعه هستند. در مطالعه رحمانی فضلی و همکاران (۱۳۹۸) یافته‌ها نشان می‌دهد وضعیت مؤلفه‌های کارآفرینی در مناطق روستایی مورد مطالعه کمی پایین‌تر از مقدار متوسط و نزدیک به متوسط است. مناسبترین شرایط را می‌توان در بعد کالبدی و سپس به ترتیب مؤلفه‌های در نهادی، اجتماعی، اقتصادی، زیست محیطی و فردی مشاهده کرد. نتایج حاکی از این است که در روستاهای شهرستان دامغان، زیرساخت‌های کارآفرینی (از جمله زیرساخت‌های فیزیکی و سرمایه‌ای) فراهم بوده اما محیط اجتماعی و به خصوص اقتصادی برای گسترش کارآفرینی مهیا نیست. فراهانی و همکاران (۱۳۹۹) در مطالعه خود تبیین چالش‌های کارآفرینی کسب-وکارهای کوچک روستایی (مطالعه موردی روستاهای شهرستان بیجار) به این نتیجه رسیدند که همه چالش‌ها در کارآفرینی کسب‌وکارهای کوچک تأثیرگذار بوده‌اند، اما عوامل اقتصادی با بار عاملی ۰,۹۱ دارای بالاترین تأثیر در بین چالش‌های موجود بوده است و چالش‌های فردی و اجتماعی با بار عاملی به ترتیب ۰,۲۳ و ۰,۲۸ دارای کمترین بار عاملی بوده است.

در مطالعه فولمر*و همکاران (۲۰۱۲) نتایج این پژوهش با هدف شناسایی تعیین کننده‌های کارآفرینی در روستاهای غرب بنگال با استفاده از رویکرد معادلات ساختاری نشان داد سن، تحصیلات، وضعیت تأهل، تعداد محصولات،پشتیبانی مالی خانواده، نوآوری، ثروت و وضعیت شغلی از مهمترین تعیین کننده‌های توسعه کارآفرینی در محدوده مورد مطالعه هستند.

ساکسنا†(۲۰۱۲) در مطالعه خود نشان داد کارآفرین روستایی با استفاده از منابع کمیاب و با کارآمدترین شیوه موجب افزایش سود و کاهش هزینه می‌شود. با توجه به فقدان آموزش، اکثریت مردم

*. Folmer
†. Saxena

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1400.10.35.2.0]

روستایی از توسعه فناوری و بازاریابی و غیره بی اطلاع هستند. توسعه کارآفرینی روستایی کلیدی برای توسعه مناطق روستایی و شهرهای عقب مانده است. سیزرب* و همکاران (۲۰۱۷) در مقاله‌ای نتیجه می‌گیرند که کمیت کارآفرینی رابطه منفی با توسعه منطقه‌ای دارد، با این حال بسته به عملکرد منطقه‌ای اکوسیستم کارآفرینی، در توسعه کارآفرینی مؤثر عمل می‌کند و در ایجاد فعالیت‌های کارآفرینانه مؤثر است. همچنین کیفیت کارآفرینی در توسعه منطقه‌ای نقش مثبتی دارد.

ملاحظه می‌شود که اغلب مطالعات انجام شده عمدتاً بر خود کلمه کارآفرینی روستایی اعم از چالش‌ها، مولفه‌های موفقیت و عدم موفقیت کارآفرینی پرداخته شده است اما مطالعه حاضر در تلاش است در روند توزیع فضایی اعتبارات کارآفرینی روستایی در سطح شهرستان‌های استان خراسان رضوی را در ۱۳ زمینه شغلی نشان دهد و در واقع این مطالعه تصویری از روند پرداخت اعتبارات کارآفرینی روستایی در شهرستان‌های استان خراسان رضوی به تصویر می‌کشد که تا کنون در این زمینه مطالعه‌ای به‌انجام نشده است و در جایگاه خود با مطالعات دیگر در این زمینه متفاوت می‌باشد

۳) روش تحقیق

در مطالعه حاضر روش تحقیق به صورت توصیفی، تحلیلی بوده است. سطح تحلیل در این مطالعه پهنه استان خراسان رضوی به تفکیک شهرستان است. به منظور گردآوری اطلاعات از داده‌های اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان خراسان رضوی که به منظور ثبت نام و دریافت وام‌های اعتبارات کارآفرینی در سیزده زمینه اصلی انرژی، بازیافت، بسته‌بندی محصولات، بوم‌گردی، دامداری و کشاورزی، پوشاک، بهداشت و سلامت، زعفران و گیان دارویی، خدمات روستایی، صنایع دستی، محصولات گلخانه‌ای، گردشگری و طبیعت‌گردی و فناوری اطلاعات استفاده شده است. ضمن بررسی نحوه پراکندگی و توزیع فضایی تسهیلات و اعتبارات کارآفرینی روستایی در زمینه‌های مختلف در شهرستان‌های استان خراسان رضوی در سال ۹۸، سعی بر نمایش چگونگی توزیع فضایی وام‌های اشتغال‌زایی در سطح شهرستان‌های استان با استفاده از نرم افزار GIS برآمده‌ایم. و سپس با استفاده از روش رتبه‌بندی ماباک† به رتبه‌بندی توزیع وام‌های دریافتی توسط روستاییان پرداخته شده است. در ادامه فرآیند کار، با استفاده از داده‌های به دست آمده، ابتدا مهمترین حوزه‌های تسهیلات پرداختی کسب‌وکارها در سطح شهرستان‌های استان شناسایی گردید و سپس میزان تسهیلات پرداختی در هر حوزه و به تفکیک شهرستان‌های استان مشخص شد.

روش ماباک- این روش از جمله جدیدترین روش‌های تصمیم‌گیری چند معیاره است که در مرکز تحقیقات دانشگاه دفاعی بلگراد توسعه یافته و به منظور وزن‌دهی به معیارها و نیز ارزیابی گزینه‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد (Pamucar & Ćirović, 2015) در این روش از نسخه تغییر یافته و فازی دیمتل برای فرآیند ارزیابی و تعیین وزن هریک از معیارها استفاده می‌شود. مطابق با منطق روش دیمتل و بر اساس نحوه اثرگذاری معیارها بر یکدیگر، معیارها به دو دسته علت و معلول تقسیم می‌شوند که میزان

*. Szerb
†. Mabac

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1400.10.35.2.0]

این اثرگذاری برای تخمین وزن معیارها بکار گرفته می‌شود (Dalalah, hayajneh, & Batieha, 2011) پس از محاسبه وزن معیارها، به‌منظور ارزیابی گزینه‌ها، مقدار توابع معیار برای هریک از گزینه‌ها محاسبه شده و فاصله تابع معیار از مرز تخمین ناحیه تعریف می‌شود که این فاصله مبنای رتبه‌بندی گزینه‌ها قرار می‌گیرد. از آنجا که در این تحقیق، معیارها بر خلاف منطق روش دیمتل فاقد ارتباط داخلی با یکدیگر می‌باشند؛ روش ماباک شامل ۶ گام به شرح زیر می‌باشد (Pamucar & Ćirović,2015):

گام اوّل: تشکیل ماتریس اولیه تصمیم (X)

گام دوم: نرمال کردن درایه‌های ماتریس تصمیم اولیه (N)

گام سوم: تشکیل ماتریس تصمیم نرمال موزون (V)

گام چهارم: مشخص کردن ماتریس مرز تخمین ناحیه (G)

گام پنجم: محاسبه فاصله گزینه‌ها از مرز تخمین ناحیه (Q)

گام ششم: رتبه‌بندی گزینه‌ها

بر مبنای منطق روش ماباک برای این‌که گزینه Ai بهترین گزینه در مجموعه گزینه‌ها باشد؛ لازم است تا نسبت به دیگر گزینه‌ها به حد بالای تخمین منطقه‌ای (G^+) نزدیک‌تر باشد. بعبارت دیگر، اگر مقدار $q_{ij}>0$ باشد، بنابراین گزینه Ai نزدیک یا برابر گزینه ایده آل خواهد بود. همین مساله به صورت معکوس و برای شرایط $q_{ij}<0$ نیز وجود دارد. به گونه‌ای که اگر $q_{ij}>0$ باشد، بنابراین گزینه Ai نزدیک یا برابر گزینه ضد ایده‌آل می‌باشد.

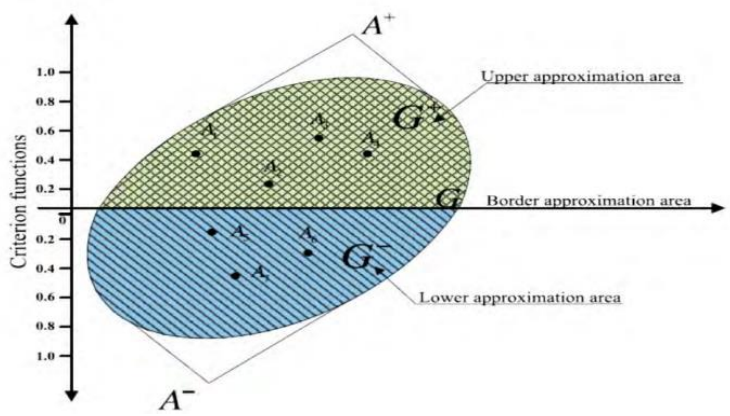

شکل ۱. نواحی تقسیمی در روش ماباک

منطقه مورد مطالعه استان خراسان رضوی در شمال‌شرقی ایران است. این استان ۷ درصد مساحت ایران (معادل ۱۲۸۴۲۰ کیلومتر مربع) را به خود اختصاص داده است. استان خراسان رضوی در سال ۱۳۹۵ دارای ۳۲۸۱ آبادی دارای سکنه با ۱۷۳۳۱۲۱ نفر جمعیت روستایی(معادل ۸ درصد جمعیت روستایی کشور) بوده است (نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن، ۱۳۹۵).

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.23222131.1400.10.35.2.0]

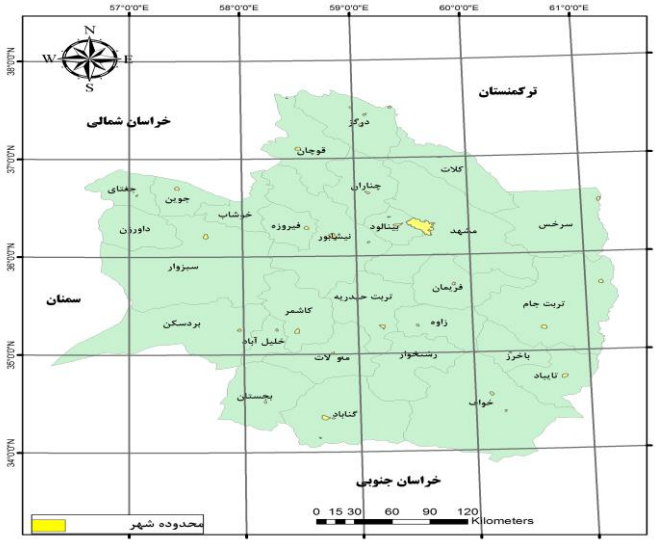

شکل ۲. نقشه موقعیت محدوده مورد مطالعه

۴) یافته‌های تحقیق

همواره یکی از مهمترین دغدغه‌های مدیران و برنامه‌ریزان روستایی، ایجاد زمینه‌های کسب‌وکار می‌باشد، چرا که توسعه شاخص‌های کسب‌وکار سبب رشد و شکوفایی اقتصادی در هر منطقه شده و مناطقی که دچار رکود اقتصادی هستند را به رشد و توسعه نزدیک می‌کند. در این پژوهش ضمن بررسی نحوه پراکندگی و توزیع فضایی تسهیلات و اعتبارات کارآفرینی روستایی در زمینه‌های مختلف (انرژی، کشاورزی، صنایع دستی، گرشگری و ...) در شهرستان‌های استان خراسان رضوی در سال ۹۸، سعی بر نمایش چگونگی توزیع فضایی وام‌های اشتغال‌زایی در سطح شهرستان‌های استان برآمده‌ایم. در واقع با مشخص شدن میزان تسهیلات و اعتبارات پرداختی در هر شهرستان وضعیت برابری استان خراسان رضوی در زمینه‌های توسعه کسب‌وکارها مشخص می‌گردد و این امر به انجام برنامه‌ریزی بهتر در راستای اختصاص اعتبارات خواهد انجامید. در ادامه فرایند کار، با استفاده از داده‌های به دست آمده، ابتدا مهمترین حوزه‌های تسهیلات پرداختی کسب‌وکارها در سطح شهرستان‌های استان شناسایی گردید و به سیزده دسته اصلی یعنی انرژی، دامداری و کشاورزی، بهداشت و سلامت، صنایع دستی، خدمات روستایی، فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات، محصولات گلخانه‌ای، بازیافت، گردشگری، بسته‌بندی محصولات، بوم‌گردی، پوشاک و زعفران و گیاهان دارویی تقسیم شد و سپس میزان تسهیلات پرداختی در هر حوزه و به تفکیک شهرستان‌های استان مشخص شد.

انرژی

یکی از حوزه‌های تخصصی که بخشی از اعتبارات توسعه کسب‌وکار را به خود اختصاص داده، حوزه انرژی می‌باشد. در این میان از جمله اعتبارات در نظر گرفته شده، در بخش انرژی است که عمدتا شامل نصب راه‌اندازی سیستم‌های برق خورشیدی، خدمات گازکشی، فرآوری و ... است. بررسی‌ها در این زمینه نشان دهنده آن است که این اعتبارات تنها در شهرستان‌های بینالود، کلات و مشهد (جدول۱) توزیع شده

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1400.10.35.2.0]

است و سایر شهرستان‌های استان اعتباراتی در این راستا دریافت نکرده‌اند. در این بین شهرستان بینالود و کلات با کسب اعتبار ۵۰ میلیون تومان بیشترین مقدار را به در این حوزه به خود اختصاص داده‌اند.

جدول ۱. پراکنش فضایی اعتبارات و تسهیلات روستایی حوزه انرژی در شهرستان‌های خراسان رضوی

شهرستان	اعتبارات (میلیون تومان)
بینالود	۵۰
کلات	۵۰
مشهد	۳۰

بازیافت

بازیافت نیز یکی دیگر از زمینه‌های کسب‌وکار در نواحی روستایی است که بخشی از درصد اشتغال روستایی را در زمینه‌های مختلف از جمله بازیافت میوه، کاغذ، سبد میوه و ... به خود اختصاص می‌دهد. با توجه به مقدار اعتبارات پرداختی در بین شهرستان‌های استان، مشخص گردید که این اعتبارات تنها به ۱۴ شهرستان اختصاص یافته که بیش‌ترین آن در شهرستان سبزوار است و میزان آن برابر با ۵۵۰ میلیون تومان می‌باشد که بیش‌ترین بودجه در سطح استان به دلیل وجود زمینه‌های شغلی متعدد در این حوزه، به این شهرستان تعلق یافته است. همانطور که مشاهده می‌شود شهرستان مشهد در رتبه دوم و نیشابور در رتبه سوم قرار گرفته است و شهرستان رشتخوار در این بین با جذب اعتبار ۱۰ میلیون تومان در آخرین رتبه در بین شهرستان‌ها بوده است.

جدول ۲. پراکنش فضایی اعتبارات و تسهیلات روستایی حوزه بازیافت در شهرستان‌های خراسان رضوی

شهرستان	اعتبارات (میلیون تومان)	شهرستان	اعتبارات (میلیون تومان)	شهرستان	اعتبارات (میلیون تومان)
باخرز	۵۰	رشتخوار	۱۰	کاشمر	۵۰
بینالود	۵۰	سبزوار	۵۵۰	گناباد	۵۰
تربت جام	۵۰	فیروزه	۱۰۰	مشهد	۲۵۰
تربت حیدریه	۳۰	داورزن	۱۰۰	نیشابور	۲۰۰
جغتای	۱۸۰	خلیل آباد	۲۵		

بسته‌بندی محصولات

با توجه به نقش تولیدی روستاها، فرآیند بسته‌بندی کردن محصولات تولید شده در راستای بازار رسانی بهتر، از دیر باز مورد توجه بوده است و عامل مهمی برای بهبود بازاریابی و فروش به سبب افزایش ارزش افزوده، به شمار می‌رود. چرا که بسته‌بندی بهداشتی و اصولی سبب افزایش قدرت فروش و بالا رفتن قیمت پایه محصول تولید شده می‌گردد و به جذب مشتری کمک شایان توجهی می‌نماید. مطالعه توزیع اعتبارات در زمینه بهبود بسته‌بندی نشان می‌دهد که بیش‌ترین درصد اعتبارات به شهرستان خلیل‌آباد و با مبلغ ۴۷۰ میلیون تومان اختصاص یافته است. عمده‌ترین بخشی که اعتبارات در این

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1400.10.35.2.0]

شهرستان به آن اختصاص یافته است شامل تولید و عرضه نان‌های حجیم و فانتزی، بسته‌بندی خشکبار و زعفران بوده است. شهرستان مشهد به عنوان مرکز استان با ۲۳۳ میلیون تومان جذب اعتبار در رتبه دوم و شهرستان بجستان و داورزن در رتبه‌های آخر جذب اعتبار قرار گرفته‌اند.

جدول۳. پراکنش فضایی اعتبارات و تسهیلات روستایی حوزه بسته‌بندی محصولات در شهرستان‌های خراسان رضوی

شهرستان	اعتبارات (میلیون تومان)	شهرستان	اعتبارات (میلیون تومان)	شهرستان	اعتبارات (میلیون تومان)
باخرز	۱۵۰	داورزن	۳۰	کاشمر	۵۰
بجستان	۳۰	درگز	۶۵	کلات	۴۰
بردسکن	۵۰	سبزوار	۷۰	مشهد	۲۳۳
بینالود	۱۲۶	فیروزه	۱۵۴	نیشابور	۲۰۰
تربت حیدریه	۴۰	جوین	۵۰	خوشاب	۵۰
جغتای	۱۰۰	خلیل آباد	۴۷۰		

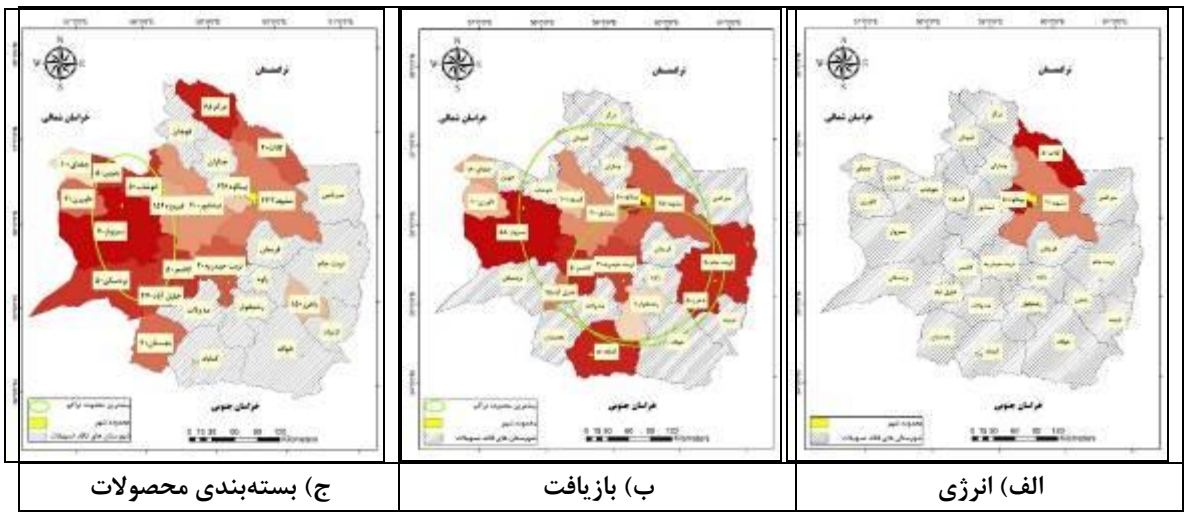

الف) انرژی | ب) بازیافت | ج) بسته‌بندی محصولات

شکل ۳. نقشه نمایش توزیع فضایی پرداخت اعتبارات در حوزه‌های انرژی، بازیافت و بسته‌بندی محصولات

بوم‌گردی

امروزه اقامتگاه‌های بوم‌گردی از جمله مشاغل و فعالیت‌هایی است که در راستای توسعه گردشگری بوده و با اتکا به قابلیت‌های محیطی و انسانی روستا، محل مناسبی برای درآمد ساکنان روستا شده است. روستاهای استان خراسان رضوی به دلیل وجود قابلیت‌های فراوان، توسعه بوم‌گردی زمینه مناسبی را برای توسعه و رشد روستاها به وجود آورده است. در این راستا به دلیل نقشی که این واحدها در توسعه گردشگری روستایی استان دارند، اعتباراتی به آن‌ها اختصاص یافته که در توسعه آن‌ها نقش به سزایی داشته است. بیشترین میزان تسهیلات دریافتی به شهرستان چناران و با مبلغ ۱ میلیارد و ۲۵۰ میلیون تومان بوده که بیشتر صرف هزینه‌های ساخت مسافرخانه، ترمیم و مرمت، احداث اقامتگاه و ... شده است.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.23222131.1400.10.35.2.0]

پس از شهرستان چناران، شهرستان‌های کاشمر با ۷۹۴ میلیون و بینالود با ۷۹۰ میلیون تومان بیشترین اعتبارات را در این حوزه به خود اختصاص داده‌اند و شهرستان تایباد و خواف با توجه به کمبود جاذبه‌های گردشگری در رتبه آخر بوده است.

جدول ۴. پراکنش فضایی اعتبارات و تسهیلات روستایی حوزه بوم‌گردی در شهرستان‌های خراسان رضوی

شهرستان	اعتبارات (میلیون تومان)	شهرستان	اعتبارات (میلیون تومان)	شهرستان	اعتبارات (میلیون تومان)
بجستان	۴۳۰	خواف	۱۰۰	گناباد	۷۶۷
بردسکن	۵۰۰	رشتخوار	۲۹۵	مشهد	۳۳۰
بینالود	۷۹۰	کاشمر	۷۹۴	نیشابور	۲۳۱
تایباد	۹۰	کلات	۵۰۰	خلیل آباد	۱۲۰
تربت جام	۶۱۰	تربت حیدریه	۲۰۰	چناران	۱,۲۵۰

دامداری و کشاورزی

دامداری و کشاورزی یکی از بنیادی‌ترین مشاغل در روستاها به شمار می‌رود که بخش زیادی از ساکنان این نواحی به آن مشغول هستند. فعالیت‌های انجام شده در این زمینه عمدتا شامل پرواربندی، کشاورزی، فرآورده‌های دامی، کشت و توسعه نهال و بذر و ... می‌باشد که در روستاها بخش زیادی از امور روزمره را به خود اختصاص می‌دهند. در این راستا، بررسی توزیع اعتبارات نشان‌دهنده آن است که بطور کلی تمام شهرستان‌های استان در مقادیر مختلف از آن بهره‌مند شده‌اند و همچنین بیش‌ترین مبلغ دریافتی به شهرستان تربت‌جام اختصاص داشته که میزان آن برابر با ۳ میلیارد و ۱۴۰ میلیون تومان بوده است. شهرستان‌های قوچان با ۲ میلیارد و ۲۹۴ میلیون و نیشابور با ۲ میلیارد و ۲۰۷ میلیون در رتبه‌های بعدی قرار گرفته‌اند. همچنین مشخص شد که شهرستان خوشاب کمترین میزان اعتبار مالی را با مقدار ۳۶۹ میلیون تومان به خود جذب کرده است.

جدول ۵. پراکنش فضایی اعتبارات و تسهیلات روستایی حوزه دامداری و کشاورزی در شهرستان‌های خراسان رضوی

شهرستان	اعتبارات (میلیون تومان)	شهرستان	اعتبارات (میلیون تومان)	شهرستان	اعتبارات (میلیون تومان)
باخرز	۱,۲۱۱	جغتای	۵۴۰	داورزن	۲۷۵
بجستان	۱,۰۹۷	جوین	۷۰۶	درگز	۸۰۹
بردسکن	۱,۵۶۷	چناران	۱,۴۵۸	رشتخوار	۴۹۲
بینالود	۶۳۰	خلیل آباد	۹۴۳	زاوه	۵۸۱
تایباد	۱,۳۷۵	خواف	۱,۴۰۰	سرخس	۹۸۰
تربت جام	۳,۱۴۰	سبزوار	۲,۰۹۵	فریمان	۳۷۶
تربت حیدریه	۱,۱۵۸	خوشاب	۳۶۹	کلات	۸۳۱
نیشابور	۲,۲۰۷	قوچان	۲,۲۹۴	فیروزه	۵۹۴
مه ولات	۴۱۶	گناباد	۶۱۹		
مشهد	۲,۱۶۸	کاشمر	۱,۴۷۸		

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1400.10.35.2.0]

پوشاک

پوشاک و فعالیت‌های وابسته به آن که بیش‌تر در زمینه ریسندگی و بافندگی یا کارگاه‌های خیاطی می‌باشد که در برخی موارد بخشی از درآمدهای روستاییان از این شیوه می‌باشد. در این راستا بررسی اعتبارات توزیع شده در سطح شهرستان‌های استان خراسان رضوی نشان دهنده اهمیت بالای آن و فراوانی مبالغ پرداختی در تمام شهرستان‌ها است. در این میان نیز بیش‌ترین مقدار مربوط به شهرستان سبزوار است که میزان آن برابر با مبلغ ۷۹۱ میلیون تومان بوده است. پس از سبزوار شهرستان‌های تربت-جام، بینالود و جغتای به ترتیب با میزان ۶۹۳، ۶۹۲ و ۶۸۵ میلیون تومان بیشترین اعتبارات را به خود اختصاص داده‌اند و شهرستان‌های خواف و داورزن با میزان ۳۳ و ۳۵ میلیون تومان در رتبه‌های آخر قرار گرفته‌اند.

جدول ۶. پراکنش فضایی اعتبارات و تسهیلات روستایی حوزه پوشاک در شهرستان‌های خراسان رضوی

شهرستان	اعتبارات (میلیون تومان)	شهرستان	اعتبارات (میلیون تومان)	شهرستان	اعتبارات (میلیون تومان)
باخرز	۱۷۵	بجستان	۱۳۰	خواف	۳۳
بردسکن	۳۶۰	بینالود	۶۹۲	خوشاب	۱۱۸
تایباد	۱۰۰	تربت جام	۶۹۳	درگز	۲۲۰
جغتای	۶۸۵	تربت حیدریه	۷۶۳	سبزوار	۷۹۱
نیشابور	۲۵۵	مه ولات	۴۶۰	زاوه	۲۹۲
مشهد		گناباد		فیروزه	
کلات	۱۲۰	کاشمر	۵۱۸	خلیل آباد	۵۲۷
قوچان	۱۹۰	جوین	۶۴۰	رشتخوار	۹۵
فریمان	۶۵	داورزن	۳۵		
چناران	۴۵۵	سرخس	۱۳۸		

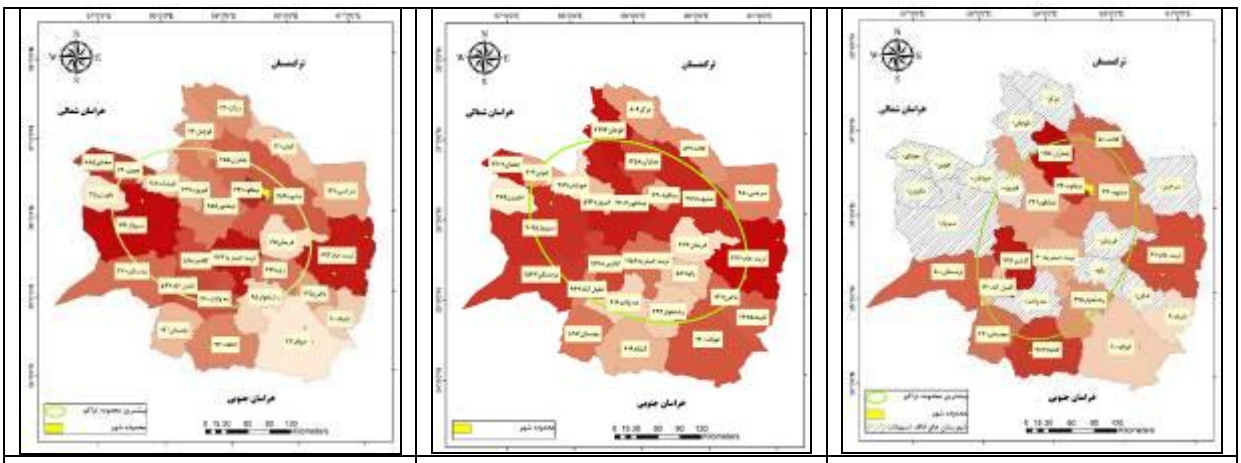

الف) بوم‌گردی | ب) دامداری و کشاورزی | ج) پوشاک

شکل ۴. نقشه نمایش توزیع فضایی پرداخت اعتبارات در حوزه‌های بوم‌گردی، دامداری و پوشاک

بهداشت و سلامت

فعالیت‌های حوزه بهداشت و سلامت روستایی عمدتا در زمینه‌های تولید کالای پزشکی، مواد شیمیایی، خدمات پزشکی و ... است که در کارگاه‌های کوچک روستایی تولید می‌شوند. در بین

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1400.10.35.2.0]

شهرستان‌های استان خراسان رضوی مشخص شد که بیش‌ترین مقادیر اعتبارات پرداختی به شهرستان جغتای با مبلغ ۴۳۰ میلیون تومان تعلق داشته است. شهرستان مشهد با جذب ۳۶۵ میلیون تومان در رتبه دوم و شهرستان بینالود در رتبه سوم قرار گرفته است. همچنین شهرستان کلات با ۱۵ میلیون تومان کمترین میزان جذب اعتبار را به خود اختصاص داده است.

جدول ۷. پراکنش فضایی اعتبارات و تسهیلات روستایی حوزه بهداشت و سلامت در شهرستان‌های خراسان رضوی

شهرستان	اعتبارات (میلیون تومان)	شهرستان	اعتبارات (میلیون تومان)	شهرستان	اعتبارات (میلیون تومان)
باخرز	۷۰	فیروزه	۱۵۰	گناباد	۱۱۰
بینالود	۲۷۰	کلات	۱۵	مشهد	۳۶۵
تایباد	۱۰۰	رشتخوار	۵۰	نیشابور	۵۰
تربت حیدریه	۱۰۰	جغتای	۴۳۰		

زعفران و گیاهان دارویی

شرایط جغرافیایی و اقلیمی محدوده خراسان رضوی و روستاهای آن به گونه‌ای است که مناسب کشت محصولاتی چون گیاهان دارویی و زعفران می‌باشد. به همین منظور تعداد زیادی از روستاها به خصوص در نیمه مرکزی و جنوبی استان به کشت زعفران مشغول هستند. با توجه به گستردگی کشت این محصولات، پرداخت تسهیلات مالی از در جهت کشت و برداشت از اهمیت بالایی برخوردار می‌باشد. بررسی‌های انجام شده نشان داد که کل شهرستان‌ها از اعتبارات و تسهیلات مالی بهره‌مند شده‌اند که بیش‌ترین آن به شهرستان مشهد و با مقدار ۴ میلیارد و ۴۸۷ میلیون تومان اختصاص یافته که عمدتا شامل بسته‌بندی جهت صادرات و فروش بوده است. شهرستان باخرز با ۲ میلیاد و ۸۰۰ میلیون تومان بیشترین میزان جذب اعتبار را پس از مشهد داشته است. همچنین کمترین میزان اعتبار جذب شده به شهرستان بینالود با ۴۵ میلیون تومان تعلق داشته است.

جدول ۸. پراکنش فضایی اعتبارات و تسهیلات روستایی حوزه زعفران و گیاهان دارویی در شهرستان‌های خراسان رضوی

شهرستان	اعتبارات (میلیون تومان)	شهرستان	اعتبارات (میلیون تومان)	شهرستان	اعتبارات (میلیون تومان)
باخرز	۲,۸۰۰	درگز	۱۵۱	کلات	۱۰۲
بجستان	۷۸	رشتخوار	۳۵۹	گناباد	۵۱۵
بردسکن	۴۰۰	زاوه	۳۵۰	مشهد	۴,۴۸۷
بینالود	۴۵	سبزوار	۹۵۳	مه ولات	۴۵
تایباد	۲۶۶	سرخس	۲۰۰	نیشابور	۲۶۵
تربت جام	۱۳۴	فریمان	۲۶۲	قوچان	۶۷۴
تربت حیدریه	۹۰۹	فیروزه	۱۱۷	کاشمر	۱۲۴
جغتای	۱۰۵	جوین	۵۰۰	خواف	۳۱۵
خلیل آباد	۱۰۰	چناران	۷۵۰	خوشاب	۱۰۲
داورزن	۱۱۵				

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.23222131.1400.10.35.2.0]

خدمات روستایی

روستاها به دلیل ایفای نقش سکونتگاهی، دسترسی به تمام ملزومات زندگی را فراهم می‌آورد. یکی از این موارد خدمات است که شامل خدمات فنی، تعمیرگاهی، ساختمانی، حمل و نقل، تعمیر ماشین آلات کشاورزی و ... می‌باشد که لازمه شکل‌گیری زندگی جمعی است. در این خصوص بررسی اعتبارات توزیع شده در بین شهرستان‌های استان نشان‌دهنده آن است که بیش‌ترین مقدار پرداختی به شهرستان سبزوار تعلق دارد که میزان آن برابر با مبلغ ۸۸۵ میلیون تومان است. شهرستان‌های تربت حیدریه و قوچان به ترتیب با ۵۲۵ میلیون و ۳۹۸ میلیون تومان در رتبه‌های دوم و سوم جذب اعتبار قرار گرفته‌اند. همچنین مشخص شد شهرستان‌های داورزن و فریمان با ۴۵ و ۴۶ میلیون تومان جذب، کمترین مقدار اعتبار را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول ۹. پراکنش فضایی اعتبارات و تسهیلات روستایی حوزه خدمات روستایی در شهرستان‌های خراسان رضوی

شهرستان	اعتبارات (میلیون تومان)	شهرستان	اعتبارات (میلیون تومان)	شهرستان	اعتبارات (میلیون تومان)
باخرز	۱۰۰	زاوه	۳۳۰	گناباد	۱۸۲
بجستان	۱۱۸	سبزوار	۱۵۶	مشهد	۱۱۱
بردسکن	۳۲۵	سرخس	۹۹	مه ولات	۶۰
بینالود	۱۲۰	فریمان	۴۶	نیشابور	۵۰
تربت جام	۲۶۸	فیروزه	۵۰	خوشاب	۱۵۰
تربت حیدریه	۵۲۵	قوچان	۳۹۸	داورزن	۴۵
جغتای	۱۱۰	کاشمر	۸۸	خواف	۱۲۴
جوین	۱۲۳	کلات	۵۰۰		
خلیل آباد	۸۸۵	رشتخوار	۱۰۰		

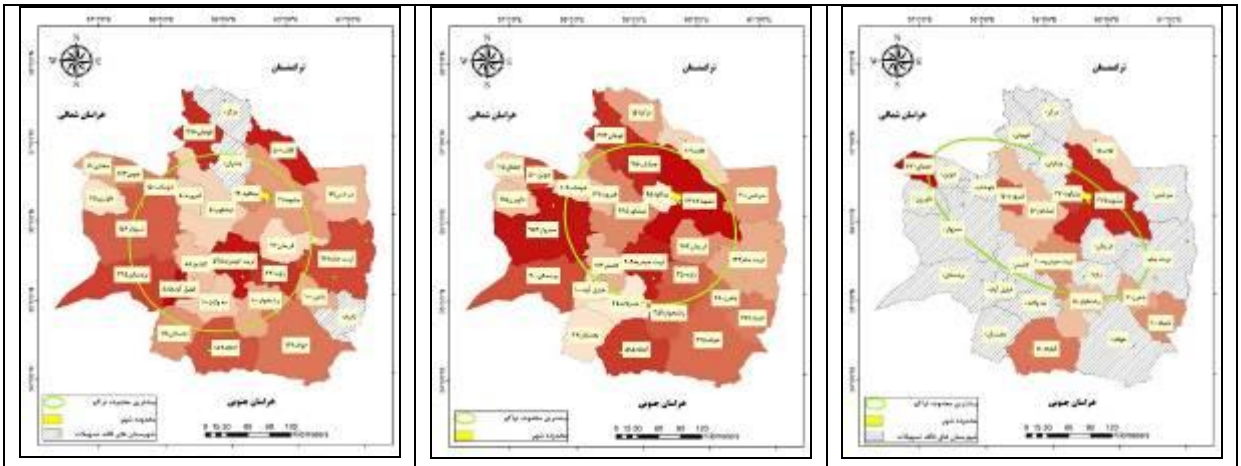

الف) بهداشت و سلامت | ب) زعفران و گیاهان دارویی | ج) خدمات روستایی

شکل ۵. نقشه نمایش توزیع فضایی پرداخت اعتبارات در حوزه‌های بهداشت، گیاهان دارویی و خدمات روستایی

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.23222131.1400.10.35.2.0]

صنایع دستی

صنایع دستی یکی از هنرهای پر طرفدار در روستاها است که در زمینه‌های مختلف از جمله صنایع چوبی، نقاشی، سفال‌گری، جواهرسازی، بافتنی‌های روستایی، گلیم بافی و ... می‌باشد. توزیع اعتبارات و تسهیلات در شهرستان‌های استان خراسان رضوی نشان دهنده آن است که این اعتبارات در تمام شهرستان‌های استان توزیع شده است که بیش‌ترین آن مربوط به شهرستان کلات با مقدار ۹۴۵ میلیون تومان بوده است. شهرستان جغتای با ۸۸۰ میلیون و شهرستان بجستان با ۷۲۹ میلیون تومان در رتبه دوم و سوم جذب اعتبار قرار گرفته‌اند و شهرستان سرخس با ۵۸ میلیون تومان در رتبه آخر جذب اعتبار قرار گرفته است.

جدول ۱۰. پراکنش فضایی اعتبارات و تسهیلات روستایی حوزه صنایع دستی در شهرستان‌های خراسان رضوی

شهرستان	اعتبارات (میلیون تومان)	شهرستان	اعتبارات (میلیون تومان)	شهرستان	اعتبارات (میلیون تومان)
خلیل آباد	۱۰۱	فیروزه	۵۶۰	بردسکن	۲۸۵
چناران	۴۰۲	قوچان	۲۰۷	بینالود	۶۰۷
جوین	۵۲۰	کاشمر	۱۰۴	تربت جام	۵۳۲
خواف	۲۶۲	کلات	۹۴۵	جغتای	۸۸۰
تربت حیدریه	۱۸۶	گناباد	۱۳۳	سبزوار	۱۸۲
باخرز	۴۹۶	مشهد	۴۶۹	سرخس	۵۸
تایباد	۳۴۰	مه ولات	۳۷۵	فریمان	۳۱۶
خوشاب	۶۴۰	نیشابور	۱۱۱	بجستان	۷۲۹
درگز	۱۰۰	رشتخوار	۱۴۲	زاوه	۳۷۰

محصولات گلخانه‌ای

محصولات گلخانه‌ای در کنار سایر فعالیت‌های روستایی زمینه مناسبی برای تنوع فعالیت‌ها است. بررسی اعتبارات توزیع شده در زمینه محصولات گلخانه‌ای (گیاهان آپارتمانی، پرورش قارچ و ...) در نقاط روستایی شهرستان‌های استان نشان داد بیش‌ترین مقدار به شهرستان مشهد است که برابر با مبلغ ۸۰۹ میلیون تومان بوده است. شهرستان خوشاب نیز با ۷۷۹ میلیون تومان و شهرستان فریمان با ۶۱۵ میلیون تومان به ترتیب در رتبه سوم قرار گرفته‌اند. همچنین شهرستان خواف با جذب اعتبار ۲۰ میلیون تومان کمترین میزان اعتبار را به خود اختصاص داده است.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.23222131.1400.10.35.2.0]

جدول ۱۱. پراکنش فضایی اعتبارات و تسهیلات روستایی حوزه محصولات گلخانه‌ای در شهرستان‌های خراسان رضوی

شهرستان	اعتبارات (میلیون تومان)	شهرستان	اعتبارات (میلیون تومان)	شهرستان	اعتبارات (میلیون تومان)
باخرز	۸۰	مه ولات	۳۴۲	فیروزه	۴۵۰
بجستان	۸۰۹	داورزن	۵۵	قوچان	۱۰۵
بردسکن	۲۹۰	سبزوار	۱۱۲	کاشمر	۵۷۰
بینالود	۲۱۰	سرخس	۷۰	گناباد	۲۲۰
تایباد	۱۱۷	زاوه	۲۵۰	خواف	۲۰
تربت جام	۱۸۵	فریمان	۶۱۵	نیشابور	۱۲۸
تربت حیدریه	۱۲۳	مشهد	۲۵۳	چناران	۲۰۰
جغتای	۷۰	خوشاب	۷۷۹	خلیل آباد	۱۸۵
جوین	۱۹۰	رشتخوار	۱۳۰		

گردشگری و طبیعت‌گردی

گردشگری و طبیعت‌گردی در نواحی روستایی از جمله فعالیت‌هایی است که توسعه روستاها را به دنبال دارد. در این میان توزیع اعتبارات و تسهیلات مالی سبب افزایش عملکرد این فعالیت‌ها خواهد شد. بررسی اعتبارات توزیع شده در زمینه محصولات گردشگری و طبیعت‌گردی (مجموعه‌های تفریحی، رفاهی، اقامتی و ...) در شهرستان‌های استان خراسان رضوی نشان دهنده آن است که این اعتبارات در ۱۳ شهرستان توزیع شده است که بیش‌ترین آن مربوط به شهرستان تربت جام با مقدار ۵۶۹ میلیون تومان بوده است. شهرستان سبزوار با ۴۴۰ میلیون و شهرستان مشهد با ۳۷۵ میلیون تومان در مرتبه دوم و سوم جذب اعتبارات قرار داشته‌اند و همچنین شهرستان‌های کلات و بردسکن کمترین میزان اعتبارات را با مبلغ ۵۰ میلیون تومان به خود اختصاص داده‌اند.

جدول ۱۲. پراکنش فضایی اعتبارات و تسهیلات روستایی حوزه گردشگری و طبیعت‌گردی در شهرستان‌های خراسان رضوی

شهرستان	اعتبارات (میلیون تومان)	شهرستان	اعتبارات (میلیون تومان)	شهرستان	اعتبارات (میلیون تومان)
باخرز	۹۰	سبزوار	۴۴۰	کلات	۵۰
بردسکن	۵۰	فریمان	۳۲۰	مشهد	۳۷۵
بینالود	۱۱۵	قوچان	۵۰	نیشابور	۳۲۹
تربت جام	۵۶۹	جوین	۱۰۰		
تربت حیدریه	۱۳۵	درگز	۱۵۰		

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.23222131.1400.10.35.2.0]

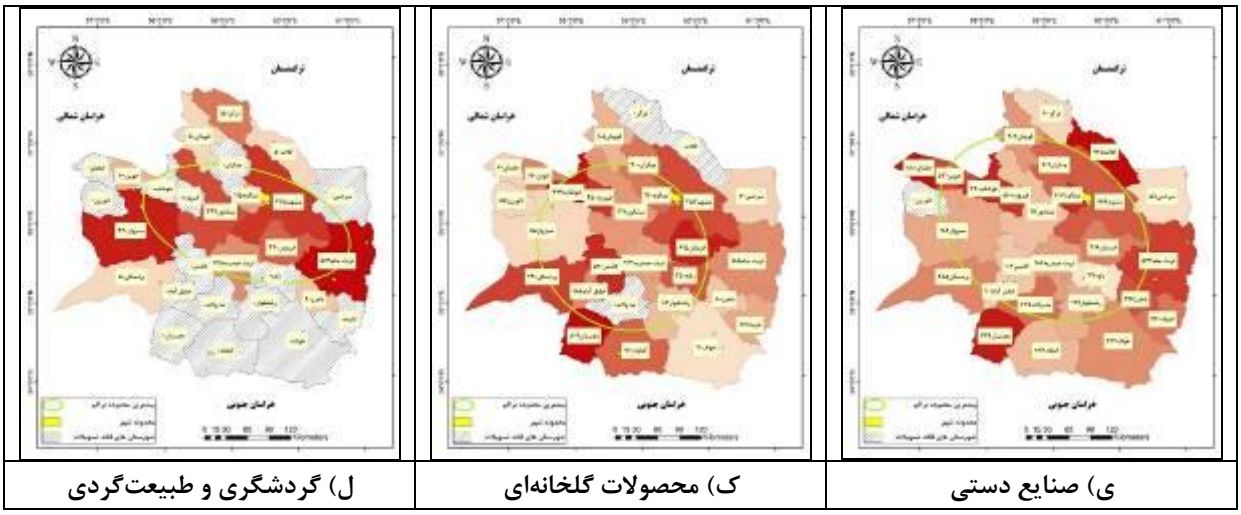

ی) صنایع دستی | ک) محصولات گلخانه‌ای | ل) گردشگری و طبیعت‌گردی

شکل ۶. نمایش توزیع فضایی پرداخت اعتبارات در حوزه‌های صنایع دستی، گلخانه و گردشگری

فناوری اطلاعات

فناوری اطلاعات در نواحی روستایی خدماتی از قبیل باجه‌های بانکی، خدمات ICT، بازاریابی اینترنتی و ... ارائه می‌دهد که با توجه به محدودیت‌های روستایی و دوری از بازار فروش امری ضروری محسوب می‌گردد. در این بین به منظور توسعه آن اعتباراتی برای این بخش در نظر گرفته شده است که در بین شهرستان‌های استان بیش‌ترین مقدار مربوط به شهرستان زاوه است با مبلغ ۳۴۰ میلیون تومان بوده است و در رتبه دوم شهرستان بجستان با ۲۵۰ میلیون تومان دریافت اعتبار قرار گرفته است. همچنین مشخص گردید که شهرستان درگز و رشتخوار به ترتیب با ۴۰ و ۵۰ میلیون تومان کمترین میزان اعتبار را به خود جذب کرده‌اند.

جدول ۱۳. پراکنش فضایی اعتبارات و تسهیلات روستایی حوزه فناوری اطلاعات در شهرستان‌های خراسان رضوی

شهرستان	اعتبارات (میلیون تومان)	شهرستان	اعتبارات (میلیون تومان)	شهرستان	اعتبارات (میلیون تومان)
باخرز	۱۴۰	زاوه	۳۴۰	گناباد	۱۰۰
بجستان	۲۵۰	سرخس	۶۹	مشهد	۸۰
بردسکن	۴۱۰	خلیل آباد	۱۳۷	مه ولات	۶۰
بینالود	۱۰۰	فیروزه	۳۰	نیشابور	۱۲۰
تایباد	۷۰	قوچان	۱۸۰	درگز	۴۰
تربت جام	۱۸۵	کاشمر	۲۳۴	رشتخوار	۵۰
تربت حیدریه	۵۰	کلات	۵۰		
جغتای	۱۱۰	جوین	۱۲۰		

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.23222131.1400.10.35.2.0]

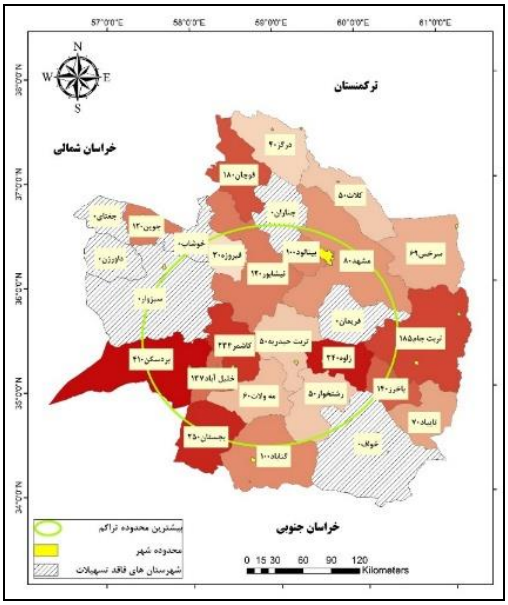

شکل ۷. نقشه پراکنش فضایی اعتبارات و تسهیلات روستایی حوزه فناوری اطلاعات

تحلیل فضایی اعتبارات کارآفرینی در محدوده مورد مطالعه

بر اساس تحلیل‌های انجام شده در مدل ماباک، بیش‌ترین میزان دریافت وام و تسهیلات اشغال‌زایی به شهرستان مشهد با ۹ میلیارد و ۶۱۰ میلیون تومان و کمترین آن به شهرستان داورزن با ۶۵۵ میلیون تومان اختصاص داشته است. بر این اساس می‌توان بیان نمود که شهرستان مشهد باتوجه به این‌که به عنوان مرکز استان است و نواحی روستایی آن به لحاظ دسترسی به موقعیت کلانشهر مشهد، امکان انجام فعالیت بیش‌تری دارند، لذا بیش‌ترین مقدار وام و اعتبارات دریافتی را به خود اختصاص داده است. این امر بیانگر آن است که از نظر مقادیر اختصاص یافته در وام‌ها و اعتبارات پرداختی در بین شهرستان‌های استان نابرابری وجود دارد.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.23222131.1400.10.35.2.0]

جدول ۱۴. رتبه‌بندی شهرستان‌ها از نظر دریافت تسهیلات بر اساس مدل ماباک (Mabac)

رتبه	شهرستان	امتیاز (si)	رتبه	شهرستان	امتیاز(si)
۱	مشهد	-۵۲,۰۵	۱۵	قوچان	-۵۲,۳۹
۲	تربت جام	-۵۲,۱۵	۱۶	جوین	-۵۲,۳۹
۳	بینالود	-۵۲,۲۵	۱۷	فیروزه	-۵۲,۴۰
۴	سبزوار	-۵۲,۲۹	۱۸	گناباد	-۵۲,۴۱
۵	بجستان	-۵۲,۳۰	۱۹	زاوه	-۵۲,۴۲
۶	بردسکن	-۵۲,۳۱	۲۰	خوشاب	-۵۲,۴۲
۷	جغتای	-۵۲,۳۱	۲۱	فریمان	-۵۲,۴۲
۸	کاشمر	-۵۲,۳۲	۲۲	تایباد	-۵۲,۴۶
۹	باخرز	-۵۲,۳۳	۲۳	مه ولات	-۵۲,۴۷
۱۰	نیشابور	-۵۲,۳۴	۲۴	خواف	-۵۲,۵۰
۱۱	چناران	-۵۲,۳۴	۲۵	درگز	-۵۲,۵۰
۱۲	تربت حیدریه	-۵۲,۳۵	۲۶	رشتخوار	-۵۲,۵۱
۱۳	خلیل آباد	-۵۲,۳۵	۲۷	سرخس	-۵۲,۵۳
۱۴	کلات	-۵۲,۳۶	۲۸	داورزن	-۵۲,۵8

جدول ۱۵. طبقه‌بندی شهرستان‌های استان خراسان رضوی از نظردریافت تسهیلات

شهرستان های غیر برخوردار	شهرستان های نیمه برخوردار	شهرستان های برخوردار
درگز، کلات،سرخس، فیروزه	قوچان، چناران، بینالود،	مشهد
خوشاب، جوین،جغتای، داورزن	تربت حیدریه، کاشمر، سبزوار،	
خلیل آباد،مه ولات، گناباد، رشتخوار	نیشابور، بردسکن، بجستان، تربت جام	
زاوه، فریمان، باخرز، تایباد، خواف		

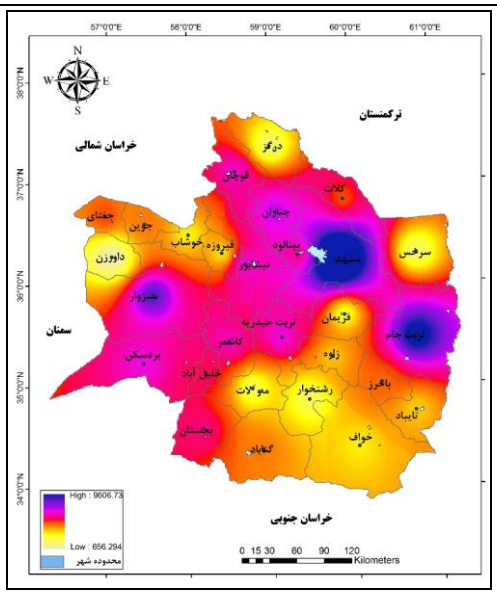

شکل ۸. نقشه رتبه‌بندی شهرستان‌ها از نظر دریافت تسهیلات بر اساس مدل ماباک (Mabac)

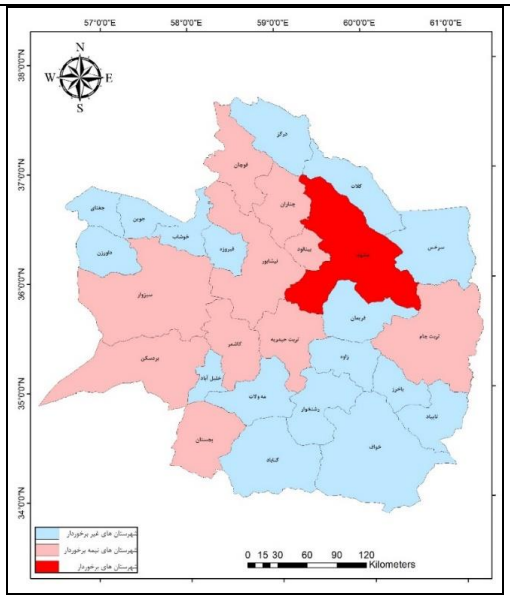

شکل ۹. نقشه پرداخت اعتبارت کارآفرینی در سطح استان خراسان رضوی

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1400.10.35.2.0]

۵) نتیجه‌گیری

تمرکز عوامل اقتصادی در یک منطقه نقشی مهم بر شکل‌گیری نابرابری‌های منطقه‌ای داشته است. تعادل‌های منطقه‌ای در توزیع فرصت‌های اشتغال‌زایی باعث می‌شوند مسئولان دولتی برای بهره‌وری و توسعه آن‌ها تصمیمات مساعد بگیرند و این موضوع به رشد اقتصادی برابر منطقه‌ای کمک می‌کند. بنابراین، هرچند توزیع جغرافیایی تسهیلات اشتغال‌زایی منطقه‌ای در سال‌های اخیر محور مطالعاتی تجربی و نظری برخی از محققان بوده، اما کماکان وجود نابرابری‌های منطقه‌ای در کارکردهای اقتصادی و به خصوص شرایط منطقه‌ای اشتغال، مسئله مهمی است که چگونگی رفع این مسئله، همواره دغدغه سیاستگذاران ملی و منطقه‌ای است. در زیربخش‌های توزیع اعتبارات اشتغال‌زایی، نتایج نشان داد که بیش‌ترین اعتبارات حوزه انرژی‌های بینالود و کلات، در حوزه بازیافت، خدمات روستایی و پوشاک در شهرستان سبزوار، در حوزه بسته‌بندی محصولات در شهرستان خلیل آباد، در حوزه بوم‌گردی در شهرستان چناران، در حوزه دامداری و کشاورزی در شهرستان قوچان، در حوزه بهداشت و سلامت به شهرستان جغتای، در حوزه زعفران و گیاهان دارویی و محصولات گلخانه‌ای به شهرستان مشهد، در حوزه صنایع دستی به شهرستان کلات، در حوزه گردشگری و طبیعت‌گردی به شهرستان تربت‌جام، در حوزه فناوری اطلاعات به شهرستان زاوه اختصاص یافته است. بر اساس نتایج این پژوهش و تحلیل‌های انجام شده در مدل ماباک، بیش‌ترین میزان دریافت وام و تسهیلات اشغال‌زایی به شهرستان مشهد با ۹ میلیارد و ۶۱۰ میلیون تومان و کمترین آن به شهرستان داورزن با ۶۵۵ میلیون تومان اختصاص داشته است. بر این اساس می‌توان بیان نمود که شهرستان مشهد باتوجه به این‌که به عنوان مرکز استان است و نواحی روستایی آن به لحاظ دسترسی به موقعیت کلانشهر مشهد، امکان انجام فعالیت بیش‌تری دارند، لذا بیش-ترین مقدار وام و اعتبارات دریافتی را به خود اختصاص داده است. این امر بیانگر آن است که از نظر مقادیر اختصاص یافته در وام‌ها و اعتبارات پرداختی در بین شهرستان‌های استان نابرابری وجود دارد. همچنین نتایج مطالعات پیشین از جمله بختیاری(۱۳۸۱)، مصری‌نژاد و ترکی(۱۳۸۳) و برقی و همکاران(۱۳۹۰) نشان می‌دهند که متغیرهای اقتصادی و کسب‌وکار به صورت نابرابر در سطح منطقه‌ای توزیع شده‌اند که این امر بر بروز نابرابری‌های منطقه‌ای موثرند. انباشت سرمایه و منابع مالی سبب رشد نیروی کار، توسعه اشتغال، افزایش زمینه‌های سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، ایجاد ساختار رقابتی بازار، بهبود سرمایه انسانی، ایجاد تغییرات نهادی، بهبود زیرساخت‌ها، افزایش افزایش نرخ پس‌انداز، بهره‌وری اولیه و ... می‌گردد.

۶) منابع

- ابراهیمی، محمد صادق. و سید احمد خاتون آبادی و ندا بنی اسد (۱۳۹۳). **مؤلفه‌های توسعه کارآفرینی روستایی (مطالعه موردی: شهرستان کرمان)**. راهبردهای کارآفرینی در کشاورزی، دوره ۱ شماره ۱، صص. ۸۳-۹۲.
- ایمانی، عبدالمجید، اعظم حسینی‌فر و فرحناز آهنگ. (۱۳۹۷). **تاثیر شبکه‌های اجتماعی بر کارآفرینی دیجیتالی با نقش میانجی تشخیص فرصت(مطالعه شرکت‌های دانش‌بنیان مستقر در پارک علم و فناوری استان کرمان)**. پژوهش‌های مدیریت عمومی، شماره ۴۱. صص ۲۸۷-۳۱۲.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.23222131.1400.10.35.2.0]

- بدری، نصرت الله. (۱۳۹۱). **آشنایی با توسعه اقتصادی، ایجاد اشتغال و توسعه صنایع روستایی**. تهران: انتشارات سازمان شهرداری و دهیاری‌های کشور، بنیاد خواجه نصیر الدین طوسی.
- پوراحمد، احمد (۱۳۸۰). **آمایش سرزمین و ایجاد تعادل در نظام شهری کشور**. مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران، شماره ۱۶۰، صص ۱۶۷-۱۸۰
- ترحمی، فاطمه. (۱۳۸۶). **تشخیص بخش‌های کلیدی اقتصاد ایران از دیدگاه اشتغال**. مجله اقتصادی، شماره ۷۳و۷۴، صص۶۵-۸۶.
- تقدیسی، احمد. احمد حجاریان، سجاد درست و الهام تقی‌زاده. (۱۳۹۳). **بررسی توزیع فضایی اشتغال استان‌های کشور با استفاده از مدل ضریب تفکیک اشتغال**. راهبرد توسعه، شماره۳۳، صص ۱۸۸-۲۰۶.
- جمینی، داوود. احمد تقدیسی، خالد علی پور، شلیر فیضی. (۱۳۹۴). **تحلیل عاملی متغیرهای پیش برنده و بازدارنده توسعه کارآفرینی در میان زنان روستایی شهرستان روانسر**. مطالعات اجتماعی روانشناختی زنان، شماره۱(سال۱۳)، صص ۶۳-۸۸.
- جوانشیری، مهدی و حمید شایان. (۱۳۹۵). **تحلیل فضایی مزیت نسبی اشتغال در گروه‌های عمده شغلی استان‌های کشور طی سال‌های ۸۵ و ۹۰**. فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، سال هفتم، شماره پیاپی ۲۷، صص۱-۲۰.
- حاجی پور، خلیل. و اسفندیار زبردست. (۱۳۸۴). **بررسی، تحلیل و ارائه الگویی برای نظام شهری استان خوزستان**. نشریه هنرهای زیبا، دوره ۲۳، شماره۲۳، شماره پیاپی۴۶۶، صص ۵-۱۴.
- حیدری فر، محمد. (۱۳۹۱). **منابع مالی و اشتغال روستایی**. تهران: سازمان شهرداریها و دهیاری‌های کشور، بنیاد خواجه نصیرالدین طوسی.
- رحمانی فضلی، عبدالرضا. فرهاد عزیزپور و مریم شاماینان. (۱۳۹۸). **تحلیل ظرفیت‌های توسعه کارآفرینی در ناحیه روستایی دامغان**. فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، شماره پیاپی۲۸، صص ۱۳۳-۱۵۶.
- رضوانی، محمدرضا. و محمد نجارزاده. (۱۳۸۷). **بررسی و تحلیل زمینه‌های کارآفرینی روستاییان در فرآیند توسعه نواحی روستایی (مطالعه موردی: دهستان برآن جنوبی (شهرستان اصفهان)**. توسعه کارآفرینی،دوره ۱ شماره ۲، صص ۱۶۱-۱۸۲.
- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا و حمدالله سجاسی قیداری(۱۳۹۲). **توسعه روستایی با تاکید بر کارآفرینی**. تهران: انتشارات سمت.
- طالب، مهدی و زهره نجفی اصل. (۱۳۸۶). **پیامد اعتبارات خرد روستایی بر توانمندسازی اقتصادی زنان سرپرست خانوار: نگاهی به نتایج طرح حضرت زینب کبری (س) در روستاهای بویین زهرا**. فصلنامه روستاو توسعه، سال ۱۰، شماره ۳، صص ۱-۲۶.
- طالشی، مصطفی و سید یاسر حکیم دوست. (۱۳۹۷). **تحلیل فضایی توسعه یافتگی مناطق روستایی با تاکید بر نقش آفرینی اشتغال زنان روستایی در شهرستان رامسر**. فصلنامه علمی-پژوهشی مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی، شماره ۲، دوره۱۴، صص ۴۷۳-۴۸۹.
- عزیزپور، فرهاد و زهرا خداکرمی. (۱۳۹۴). **اثرات اجتماعی - اقتصادی اعتبارات خرد کشاورزی در نواحی روستایی مورد: دهستان کرسف**. فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، شماره ۳، پیاپی ۱۳، صص ۵۷-۶۹.
- فراهانی، ابوالفضل. (۱۳۹۷). **عوامل بازدارنده ساختاری اشتغال و کارآفرینی در ورزش ایران مطالعه موردی: باشگاه‌های خصوصی**. پژوهش‌های کاربردی در مدیریت ورزشی، سال دوم، شماره۳، پیاپی۲۷، صص ۳۳-۴۴.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.23222131.1400.10.35.2.0]

- فراهانی، حسین و مینا الوندی. (۱۳۹۹). **تبیین چالش‌های کارآفرینی کسب‌وکارهای کوچک روستایی مطالعه موردی روستاهای شهرستان بیجار**. نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، سال بیستم ،شماره ۵۷،صص ۱۰۵-۱۱۹.
- فرجی سبکبار، حسنعلی. سید علی بدری، حمدالله سجاسی قیداری،.طاهره صادقلو، و علی شهدادی خواجه عسگر. (۱۳۹۰). **اولویت‌بندی توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی با استفاده از تکنیک پرومتی مطالعه موردی: دهستان حومه بخش مرکزی شهرستان خدابنده استان زنجان**. پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره ۷۵، صص ۵۳-۶۸.
- فرجی سبکبار، حسنعلی، نادر ملایی و بهرام هاجری. (۱۳۹۳). **تحلیل فضایی الگوی اشتغال در بخش‌های عمده فعالیت نواحی روستایی ایران**. فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال چهارم، شماره ۱، صص ۱-۱۴.
- قدیری معصوم، مجتبی. و افسانه احمدی (۱۳۹۴). **سازه‌های مؤثر بر موفقیت صندوق‌های اعتبارات خرد در توانمندسازی اقتصادی زنان روستایی شهرستان فیروزکوه**. پژوهش‌های جغرافیای انسانی، دوره ۴۷، شماره ۴، صص ۷۵۹-۷۷۲.
- کاووسی، رضا. (۱۳۹۷). **کارآفرینی، فرصتی برای حل آسیب‌های اجتماعی**. رشد آموزش فنی و حرفه‌ای و کار و دانش، دوره ۱۴ شماره ۱، صص ۴۳-۴۶.
- مافی، فرهاد. (۱۳۸۶). **نظام اعتبارات خرد راهکار عملی توانمندسازی دهکده‌های پایین درآمدی در پذیرش سهام عدالت**. تهران: معاونت پژوهش‌های اقتصادی مرکز استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام.
- محمدی یگانه، بهروز مهدی چراغی و زهرا عظیمی‌گهر (۱۳۸۹). **نقش اعتبارات خرد در توسعه کارآفرینی روستایی**. اولین کنفرانس بین المللی مدیریت و نوآوری. شیراز.
- محمدی یگانه، بهروز. (۱۳۹۲). **توسعه کارآفرینی و نقش آن در هزینه اعتبارات فردی و گروهی کشاورزی استان زنجان**. فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، شماره ۶، صص ۴۳-۵۷.
- مسیبی، سمانه. سید اسکندر صیدایی،علی زنگی آبادی، علیرضا رحیمی. (۱۳۹۳). **تحلیل فضایی شاخص‌های اشتغال با استفاده از تحلیل عاملی و تحلیل خوشه‌ای(نمونه موردی: شهرستان‌های استان اصفهان)**. نشریه جغرافیا و برنامه‌ریزی، دوره ۱۸ شماره۴۷، صص ۱۹۷-۲۱۳.
- ورکیانی پور، نفیسه. سید محمدرضا حسینی، روح‌الله سمیعی و مجید اشرفی (۱۳۹۸). **ارائه مدل توسعه کارآفرینی زنان با رویکرد توسعه پایدار در استان گلستان**. نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، سال نوزدهم، شناره۵۴، صص ۱۴۷-۱۶۶.
- یاسوری، مجید. (۱۳۸۴). **سیاست‌گذاری منطقه‌ای وچگونگی‌نابرابری‌ها در کشور**. مجله سیاسی اقتصادی، شماره ۷صص ۱۳۸-۱۴۵.
- Bothe, K., Hansen, H., & Winther, L. (2018). **Spatial Restructuring and Uneven Intra-Urban Employment Growth in Metro- and Non-Metro-Served Areas in Copenhagen**. Journal of Transport Geography, 70, 21-30.
- Chandrasekhar, S., Das, M., & Sharma, A**. (2015). Short-term Migration and Consumption Expenditure of Households in Rural India**. Oxford Development Studies, 43(1), 105-122.
- Dalalah, D., hayajneh, M., & Batieha, F. (2011). **A fuzzy multi-criteria decision making model for supplier selection**. Expert Systems with Applications, (38(7), 8384-8391 .
- Diagne, A., Zeller, M., & Sharma, M. (2000). **Empirical Measurements of Household's Access to Creditand Credit Constraints in Developing Countries:Methodological Issues and Eviden**ce. ood Consumption and Nutrition Division of the International Food Policy Research Institute, (Pp. 1-73).

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1400.10.35.2.0]

- Dubois, A. **(2016). Transnationalising entrepreneurship in a peripheral region – The translocal embeddedness paradigm**. Journal of Rural Studies, 46, 1-11.
- Fasoranti, M. M. (2010). **The influence of micro-credit on poverty alleviation among rural dwellers: A case study of Akoko North West Local Government Area of Ondo State**. Journal of Economics Theory, 4(1), 1-8.
- Folmer, H., Dutta , S., & Oud, H. (2012). **Determinants of Rural Industrial Entrepreneurship of Farmers in West Bengal: A Structural Equations Approach**. International Regional Science Review (IRSR). 33(4), 367-396.
- Giuliano, G., Redfearn, C., Agarwal, A., Li , C., & Zhuang, D**. (2007). Employment Concentrations in Los Angeles, 1980-2000.** Environment and Planning A, 39(12), 2935-2957.
- Korsgaard, S., Müller, S., & Tanvig, H**. (2015). Rural entrepreneurship or entrepreneurship in the rural – between place and space**. Sabine, 21(1), 5-26.
- Mayer, H., & Meili, R. (2016). **New Highlander Entrepreneurs in the Swiss Alps**. Mountain Research and Development, 36(3), 267-275.
- Pamucar, D. S., & Ćirović, G. (2015). **The selection of transport and handling resources in logistics centers using Multi-Attributive Border Approximation area Comparison (MABAC).** Expert Systems with Applications, 42(6), 3016-3028.
- Rubio-Bañón, A., & Esteban-Lloret, , N. (2016). **Cultural factors and gender role in female entrepreneurship**. .& ,. Suma de Negocios, 7(15), 9-17.
- Sanyang, S. E., & Chi Huang, W. (20085). **Micro-Financing: Enhancing the Role of Women's Group for Poverty Alleviation in Rural Gambia.** World journal of Agricultural Science, 4(6), 665-673.
- Saxena, S. (2012). **Problems Faced By Rural Entrepreneurs and Remedies to Solve** It. IOSR Journal of Business and Management (IOSRJBM), 3(1), 23-29 .
- Shane, S., & Venkataraman, S. (2000). **The Promise of Entrepreneurship as a Field of Research**. The Academy of Management Review, 25(1), 217-226 .
- Sismon, N., & Goldmark, L. .(۲۰۰۹) Small Firm Growth in Developing Countries. World Development, 37(9), 1453-1464.
- Stev, M. (2016). **The Role of Financial Perspective of Entrepreneurship and Rural Development for the Purpose of Strengthening Serbian Economy**. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 221, 254-261.
- Szerb, L., Lafuente, E., Páger, B., & Horváth, K. (2019). **The relevance of quantity and quality entrepreneurship for regional performance: the moderating role of the entrepreneurial** ecosystem. Regional Studies, 53, 1308-1320.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.23222131.1400.10.35.2.0]